

Інтелектуальний аналіз контенту та відкритий доступ до знань за Гаазькою декларацією

Кириленко Олександр

Відділ з охорони інтелектуальної власності
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Київ, Україна

Литвинова Лариса

Відділ з охорони інтелектуальної власності
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Київ, Україна
e-mail : kiral@ukr.net

Abstract. Presents the main provisions and principles of the Hague Declaration on the Discovery of Knowledge in the Digital Age, which aims to develop open access to knowledge in the digital age

Ключові слова: відкритий доступ, інформаційні ресурси, інтелектуальний аналіз контенту, авторське право.

В XXI-у столітті, яке часто називають епохою «великих даних», кількість даних, накопичених людством в електронному вигляді, зростає швидкими темпами. Ці дані існують навколо нас у вигляді: текстів, зображень, аудіо, відео, гіпертекстових документів та ін. Значні обсяги інформації є результатом глобального використання мережі Інтернет, яка обумовила застосування спеціальних методів інтелектуального аналізу контенту (TDM), який слід розуміти як «суміш статистики, штучного інтелекту та досліджень баз даних», що комплексно застосовується для пошуку латентних знань і актуальної інформації в масивах різноманітних даних. Сьогодні відкритий доступ до інформації з використанням інтелектуального аналізу даних отримав широке визнання, проте існують правові бар'єри, що перешкоджають в умовах інформаційного суспільства широкому доступу до знань. Ці проблеми пов'язані з недосконалістю правового регулювання процесів створення та використання цифрових інформаційних ресурсів

За ініціативою Асоціації європейських наукових бібліотек (LIBER) 25 світових експертів з різноманітних галузей науки зібралися 9-10 грудня 2014 року в Гаазі для підготовки Декларації, спрямованої на виявлення нових знань в епоху цифрових технологій шляхом використання інтелектуального аналізу контенту. На їх переконання ця Декларація допоможе сформулювати етичну дослідницьку практику, прискорити законодавчу реформу і розробку політики з інтелектуальної власності та інфраструктури відкритого доступу.

6 травня 2015 року Пол Ейріс з Лондонського Університетського коледжу презентував в Брюсселі Гаазьку декларацію з відкриття знань в епоху цифрових технологій (*Hague Declaration on Knowledge Discovery in the Digital Age*). Відкриття Декларації відбулося в день, коли Європейська комісія представила свою Стратегію єдиного цифрового ринку.

Декларація має постійно зростаюче співтовариство прихильників і вже сьогодні до неї приєдналось 252 організацій і 659 приватних осіб, тому що вони також вважають, що інтелектуальна обробка даних може дати відповіді на глобальні проблеми, якщо уряди, бізнес і суспільство приймуть принципи, викладені у Гаазькій декларації.

У преамбулі декларації представлено обставини і мотиви, що слугували підставою для її створення - закони щодо охорони

інтелектуальної власності було створено задовго до винаходу Інтернету в епоху інформаційних технологій обмежують доступ до цифрового контенту, але суспільство повинно розвиватися використовуючи знання. Відкритий доступ до важливої інформації в сфері науки, економіки, соціального і культурного життя може допомогти: збільшенню темпів розвитку науки за допомогою нової інформації і зростанню ефективності досліджень; підвищенню прозорості діяльності урядів; розвитку інновацій та співпраці, розширенню впливу відкритої науки та ін.

В декларації сформульовано основні принципи відкритого доступу до наукових знань:

1. Інтелектуальна власність створена не для регулювання вільного потоку фактів, даних і ідей, її основна мета - просування дослідницької діяльності.
2. У людей має бути свобода аналізувати і задовольняти дослідницькі інформаційні потреби, не боячись контролю або наслідків.
3. Умови ліцензій та договорів не повинні обмежувати приватне використання фактів, даних і ідей.
4. Етичні норми під час використання технології аналізу даних необхідні для розвитку технологій, що постійно змінюються.
5. Інноваційні та комерційні дослідження, що базуються на використанні фактів, даних і ідей, не повинні бути обмежені законами про інтелектуальну власність.

В Гаазькій декларації викладено стратегічний план (Дорожню карту) втілення в життя її принципів, розписано конкретні кроки, які повинні робити дослідні організації, університети, комерційні компанії, бібліотеки в даному напрямі. Так, університетам та дослідним організаціям запропоновано:

- гарантувати захист інтелектуального аналізу контенту;
- заохочувати тих, хто використовує нові технології (оголошувати подяку під час оцінки їх роботи);
- забезпечувати підтримку і розвиток інфраструктури для зберігання і надання доступу до публікацій, які можуть бути

легально доступні для інтелектуального аналізу;

- надавати доступ до відповідної інфраструктури, щоб зробити доступними дослідницькі дані для інтелектуального аналізу контенту, де це законно та можливо з етичних міркувань;
- розвивати технічну інфраструктуру, стандарти, етичні норми і вимоги до фінансування для надання результатів досліджень у відкритому доступі.

Для бібліотек Декларація важлива, тим що вони знаходяться в центрі потоку даних: вкладають значні кошти в збереження створеного цифрового контенту, проводять дигіталізацію культурної спадщини і полегшують обмін даними. Тому бібліотекам пропонується:

- виступати за переваги інтелектуального аналізу контенту;
- захищати інтелектуальний аналіз цифрового контенту в рамках своєї діяльності, підтримуючи дослідження;
- проводити навчальні тренінги для дослідників з інтелектуального аналізу контенту.

Саме ці ідеї спонукали співробітників Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського приєднатися в березні 2017 року до цієї Декларації.

Державні та комерційні організації та приватні особи, які бажають підтримати Декларацію, можуть приєднатися на офіційному сайті www.thehaguedeclaration.com. Підписання Гаазької декларації сьогодні є погодженням з тим, що поточний режим авторського права, непридатний для цифрової епохи і заклик до законодавців та політиків забезпечити правову визначеність, щоб інтелектуальний аналіз контенту не порушував авторського прав та суміжних прав.

[1] Hopkins B., Evelson B. Forrester: Big data – start small, but scale quickly [Electronic resource] / Brian Hopkins, Boris Evelson // Computer Weekly. — 2012. — Mode of access: <http://www.computerweekly.com/opinion/Forrester-Big-Data-Start-Small-But-Scale-Quickly>

[2] Pregibon D. Data Mining [Electronic resource] / Daryl Pregibon // Newsletter of the Statistical Computing and Graphics. — 1997. — Mode of access: <http://stat-computing.org/newsletter/issues/scgn-08-2.pdf>.